

Ferenczi László

irodalomtörténész (Budapest, 1937. január 9.)

Amikor Budapesten, zsidó értelmiségi családban megszülettem, nem messzire innen négy éve már Hitler uralkodott, s hamarosan szomszédságunkban is. A kissé távolabbi szomszédban a már húsz éve szokásos tisztogatások egyik leglátványosabbikát gyakorolta Sztálin. Távolabb – Kínában, Nankingban – a japánok három nap alatt több embert öltek meg, mint majd a nyolc és fél évvel később Hirosimára és Nagaszakira ledobott két atombomba együttvéve (amit a nyugati értelmiség készségesen elfelejt). Ezek életem meghatározó keretei, amelyeket fokozatosan tanulok meg.

1940. június 11.: öcsém születése.

1942-ben apám munkaszolgálatos. 1943 februárjában hivatalos értesítés haláláról.

1944. január végén skarlátban megbetegszem. Egy héttel később anyám diftériában. Marika, a sváb cseléd lány ápol; megtanulok újságot és térképet olvasni.
1944. március 19-én a németek megszállják az országot. Másnap Marika, aki jobban ismeri a világot, mint anyám, felajánlja, hogy hazavisz falujába mint zabigyereket. Anyám elutasítja: „Maradjon együtt a családdal.”
1944. március 19–1945. január 19. Többszörös, nehezen magyarázható véletlenek (csodák?) következtében anyám, öcsém meg én életben maradunk (anyám szülei Auschwitzban végzik). Eltűnnek a generációs különbségek, felmenőimtől segítséget nem várhatok. Első tudatos kísérletem vágymaim és a valóság elkülönítésére.
- 1945 tavaszán Marika – aki tudta, hogy hamis papírokkal hol bujkálunk, és élelmet hozott – visszajön hozzánk. Tőle és Kiss Barnától, a debreceni kálvinista katonatiszttól máig tanulom a személyiség méltóságát.
- 1945 tavasza – szüleim könyvtárában megtalálom a 12 kötetes Marczalit és a tízkötetes Szilágyit. És Ferrerót. Gyerekeknek – és szakembereknek – való olvasmányok. Megtanulom, hogy a múltban sem volt jobb vagy könnyebb az ember élete.
1945. augusztus 20-án halottnak tudott apám visszajön a hadifogságból. Első nap mondja: „Isten nincs, a rabbik hazudnak, az amerikai konzerv nyerte meg a háborút, az orosz polgári lakosság rosszabbul élt, mint a hadifoglyok, a kommunista rendszer nem a zsidóknak való.”
1946. január 9. Apám születésnap ajándéka: Ady összes versei.
- 1946 tavasza. A svábokat kitelepítik Magyarországról. Szeretnék, ha Marika velünk maradna. Most ő mondja: „Maradjon együtt a családdal.”
1950. Az általános iskolát meglátogatják az Úttörő Színház színészei. Egyikük megkérdezi: „Becsületes embernek tarthatod-e apádat, ha ügyvéd?”

- 1951–55. A Madách Gimnázium növendéke. Kialakul első baráti köröm. Tiltott könyveket (Baudelaire, Nietzsche, Szabó Dezső, Szabó Lőrinc, Németh László, Márai) kölcsönzünk vagy ajándékozunk egymásnak. Írni kezdek. 1968-ban tudatosítom: „a mindennapi írás – mindennapi ima”.
1952. Rokkant apám fizikai munkás lesz. „Ahol nincs jog, ott életveszélyes ügyvédnek lenni.”
1955. Kitűnő érettségim ellenére elutasít a bölcsészkar.
- 1956 nyarán ismét visszautasít a bölcsészkar, noha a felvételi vizsgabizottság elnöke gratulál. Fellebbezésre a rektor felvesz.
1956. október 23. Mire a nap véget ért, elkülönült minden más naptól.
1958. Az egyetemen megismerkedem Bóka Lászlóval és Sőtér Istvánnal.
- 1958–1997. Legendás szerelmek. Vidéki és pesti nők; ahol ők vannak, ott van Európa.
1961. szeptember–2006. december 31. – munkatársa az MTA Irodalomtudományi Intézetnek, ahol soha nem volt április 4. és november 7. ünnepség, sem tudományos hierarchia.
- 1961–64. A PEN Klub szervezőtitkára. Megismerkedem belga költőkkel (Illyés nemzedéke), halálukig szabadnak érzem magam Brüsszelben, ahová 1969-ben jutok el először. Sokasodó külföldi szakmai kapcsolatok következtében tapasztalom, hogy politikai rendszertől és a tanár tehetségétől függetlenül a magyar oktatás szerkezete és elvárásrendszere elsőrangú, amit sorozatos reformok jegyében sikerül majd az új évezred kezdetére nyugat-európai szintre züllesztetni.
1970. A Kaukázusban összebarátkozom egy korombeli költővel (utcaseprő apja a gulagon végezte), aki a háború alatt éppen úgy várta a felszabadító német hadsereget, mint én a felszabadító szovjet hadsereget.
1970. Első könyvemről Rónay György írt kritikát. Máig tartó biztonságot ad.
1976. Anyám halála. Barátaim megköszönhetetlen módon segítenek.
1980. Apám halála. Előadok a New York-i Egyetem összehasonlító tanszékén.
1990. Életemben először szabad embernek érzem magam Magyarországon.
1993. A magyar nagykövet személyes vendége Rómában.
- 1998–2006. A Miskolci Egyetem tanára. Az összehasonlító irodalomtörténeti és művészettörténeti tanszék megalapítása. Fiatalkollégák nem engedik elfelejteni, hogy valaha én is voltam húszéves.
2001. szeptember 11-én New Yorkban az 1944–45-ben és az 1956-ban szétlőtt Budapestre emlékezem. És a New York-iak méltósága a budapestiek méltóságát idézi 1956. október 23-án.
- 2002–2006. „Meg kell tanulnom az öregséget.”

Terenci László

Baranyi Ferenc

költő, író, műfordító (Pilis, 1937. január 24.)

Mindig is vallottam Petőfivel: én használni s nem ragyogni akarok. Úgy szóltam s ma is úgy szólok tehát, hogy a szakmán kívül is értsék. Nem feltétlenül egyszerűen akarok írni, csupán világosan. Rengeteg hermetista olaszt és szürrealista – sőt lettrista – franciát fordítottam. Tudnék tehát divatosabban is verselni. Csak éppen nem akarok. Korszerű szeretnék lenni, nem divatos.

A költészet ma már nem a szociológiát, a filozófiát vagy a politikai röp- és vitairatokat helyettesíti, mint hajdan. Azért, ha egy mai költőt – horribile dictu! – szociális érzékenység is jellemez, nem kell mindjárt múzeumba utasítani. Kiváltképp egy olyan országban, ahol a költészet sohasem csak az irodalom egyik műfaja volt, hanem a küzdőtér egy darabja is. Amíg előfordulnak társadalmi igazságtalanságok – márpedig azok rohamosan szaporodnak, ahelyett hogy fogyatkoznának –, addig szükség van a költészet eszköztárával dolgozó publicistákra is. Mert a közéleti – vagy inkább közszolgálati – költő valami ilyenféle.

Már rég nem érdekel a költészet maga. Csupán azok a versek érdekelnek, amelyek képesek a legkonstruktívabb emberi indulatok cinkostársaiul szegődni, amelyektől felbátorodottabb, magabiztosabb lehet egy kicsit a félszeg – sőt, mind félsezebb! – humánus világban.

Nyomtatásban először 1954. július 11-én láthattam Baranyi-opust a területileg illetékes megyei lap: a Pest megyei Népujság hasábjain. Nem vers volt, sőt hajnyi glossza csupán. Öröm volt a mérhetetlen örömben, hogy Baranyinak szedték a nevemet. Azóta többféle műfajban bizonygatom, hogy Baranyi vagyok. Egyszerien és megismételhetetlenül.

Tizenhét éves voltam 1954-ben. Előttem volt az élet és a költői pálya, amelyre most, ha nem is maradéktalan elégedettséggel, de jó lelkiismerettel tekinthetek vissza. Világjobbító elszántságom már akkor is komoly volt, legalább olyan komoly, mint évekkel később, amikor *Ballada a dolgok etikájáról* szóló versem strófavégeken visszatérő refrénjeként ezt ismételtettem: a törvény új, de régi az ítélet.

Most, hetvenedik életévem küszöbén be kell látnom, hogy a törvény sem egészen új, és az ítélet is konokul a régi még. A világ tehát nekem sem engedte, hogy megváltsam. Mindazonáltal, ha egynémely művemmel sikerült akár csak picikét is felbátorítanom, magabiztosabbá tennem azt a tétova moccanást az emberi lélek legmélyén, amely az új törvény és az új ítékezés felé tájékozódik, akkor talán nem éltem hiába.

Baranyi Ferenc